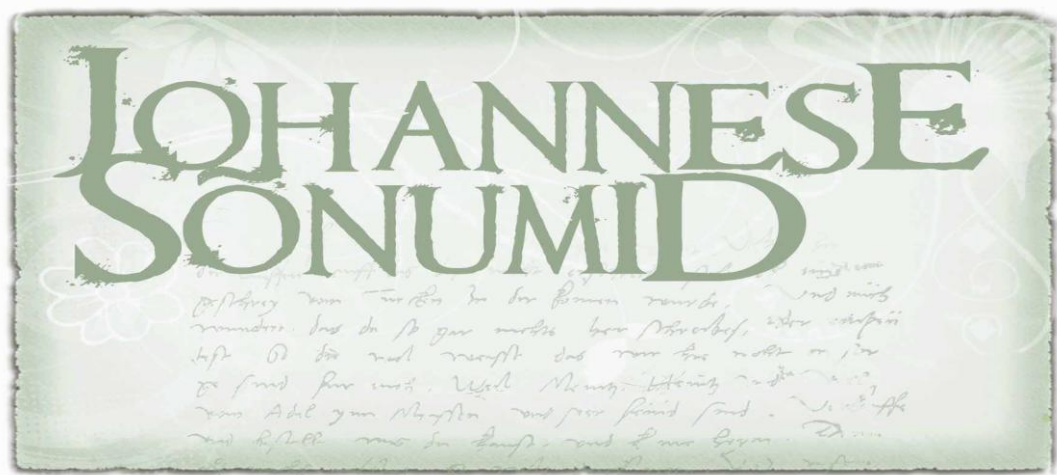

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus

SEPTEMBER 2025

Septembri taju, hõng ja mõju

Septembris lähevad lapsed taas kooli – seda teab iga mitte-lapski. Koolilaste vanemad hakkavad sellele mõtlema juba nädalaid varem, kuid september seostub õppeaasta algusega ka näiteks lastetutel inimestel, kes ise kulutasid viimati mõne haridusasutuse ust palju aastaid tagasi.

Ent nende taju on siiski erinev. Ma mäletan, et olin vast paar aastat tööinimese elu elanud, kui taipasin, et ei mäleta enam hästi, millal on koolivaheajad. Ma lihtsalt ei mõelnud neist üldse, sest need ei mänginud minu jaoks mingit rolli.

Nõnda oleks palju loota, et n-ö aktiivse kooliskäimisega isiklikult mitte kokku puutuvad inimesed tunnetavad kooliaasta algust ja seekaudu ka septembrit samamoodi nagu need, kelle päevad hakkavad 1. septembrist tublisti teistmoodi käima. „Septembrikuu on tarkusekuu,” oskavad kõik vajadusel unepealt öelda, ehkki väga paljude jaoks isiklikult tegelikult ei ole. Me elame justkui ühes ja samas maailmas ja riigis ning mõistame asju ühtemoodi, aga tegelikult käime paralleelele mööda.

Moel või teisel aga mõjutab haridusvankri uuesti liikuma hakkamine peaaegu igäüht. Kui mitte muudmoodi, siis seeläbi, et kodust tööle jõudmine võtab tihedama hommikuse liikluse tõttu natuke rohkem aega. Ning päris kindlasti heljub ümberringi ka seda vaimu, mis paiskub õhku sellest, kui väga paljud ühiskonnaliikmed – lisaks lastele ka (uut) kõrgharidust omandavad täiskasvanud, mõne koolituse läbida võtnud enesetäiendajad jt – tegelevad süsteemselt targemaks saamisega.

Hariduse hõngu mõjusid ja järelmeid on muidugi raske mõõta, aga need on kahtlemata olemas. Tõeliselt suured ja olulised asjad, ühiskonna alusväärtused ja traditsioonid ei jäta tegelikult kedagi maha. Tänu sellele me liigumegi vähemasti paralleelelegi mööda, mitte päris risti vastupidises suunas.

Sellele, mida igäüks meist justkui vaikselt oma asja ajamisega mõjutab ning n-ö taasloob, tasub vist üldse aeg-ajalt mõelda. Praegu kestab näiteks eesti raamatu aasta. Võiks ju küsida, keda või mida ja kui palju see mõjutab, kui mul on kodus raamaturiigul, kuhu mõnikord midagi uut tekib. Aga loob ja mõjutab. Sest lugenud ja edasi lugevatel inimestel on kombeks sellest vähemasti siis rääkida, kui küsitakse. Elu pakub ühtlasi võimalusi poetada sinna-tänna mõni raamatust saadud teadmine jne. Nii see raamatute vaim levib.

Piibellikud õpetused õpetavad muu hulgas oma vanemaid austama ja käituma teistega nii, nagu soovitakse, et sinuga käitutaks. Eelöeldu valguses ei vaja vist selgitamist, miks need vajavad ikka ja jälle üle kordamist. Ja et sellel kõigel on reaalne mõju.

Karl-Eduard Salumäe
ajakirjanik

Karl-Eduard Salumäe Foto: erakogu

KOGUDUSE SEPTEMBRIKUU TEGEVUSKAVA

- N, 4. sept** kl 18 Pärdi päevade kontsert „Missa”. Karis Trass (sopran), Hortus Musicus, dirigent Andres Mustonen. Pilet 25 € / 20 € (toomkirik).
- R, 5. sept** kl 9 hommikupalvus. Teenib diakon Tiina Kütt (Jaani kirik).
- P, 7. sept** kl 11 jumalateenistus armulauaga. 13. pühapäev pärast nelipüha. Teema: „Jeesus – meie aitaja”. Teenivad vikaarõpetaja Kristel Engman ja Kalle Jätsa, organist Lia Salumäe (toomkirik).
- T, 9. sept** kl 18.30 toomkooori proov (Jaani saal).
- K, 10. sept** kl 18 segakooori proov (Jaani saal).
- R, 12. sept** kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Mart Salumäe (Jaani kirik).
- P, 14. sept** kl 11 muusikaline jumalateenistus armulauaga. 14. pühapäev pärast nelipüha. Lastekiriku hooaja algus. Vanavanemate päev. Teema: „Meie ligimene”. Teenivad õpetaja Mart Salumäe ja Teno Ilves, organist Lia Salumäe. Laulab Abja naiskoor „Õbeäidsme” Külli Salumäe juhatusel. Kirikukohv (toomkirik).
- T, 16. sept** kl 18.30 toomkooori proov (Jaani saal).
- K, 17. sept** kl 18 segakooori proov (Jaani saal).
- R, 19. sept** kl 9 hommikupalvus. Teenib Siim Kallas (Jaani kirik).
- L, 20. sept** kl 10–12 maailmakoristuspäeva talgud Haapsalu vanal kalmistul. Registreerimine: Lia 5303 9835. Talgulistele tee ja saiakesed.
- P, 21. sept** kl 11 muusikaline jumalateenistus armulauaga. 15. pühapäev pärast nelipüha. Teema: „Tänulikkus”. Teenivad emeriitpiiskop Tiit Salumäe ja diakon Tiina Kütt, organist Lia Salumäe. Laulab Tallinna Kaarli koguduse tütarlastekoor, dirigent Maarian Toompere (toomkirik).
- T, 23. sept** kl 18.30 toomkooori proov (Jaani saal).
- K, 24. sept** kl 18 segakooori proov (Jaani saal).
- R, 26. sept** kl 9 hommikupalvus. Teenib emeriitpiiskop Tiit Salumäe (Jaani kirik).
- P, 28. sept** kl 11 jumalateenistus armulauaga. 16. pühapäev pärast nelipüha. Peaingel Miikaeli ja kõigi inglite püha ehk mihklipäev. Lastekirik. Teema: „Jumala hoolitsus”. Teenivad diakon Tiina Kütt ja Kalle Jätsa, orelil Marge Kivi (toomkirik);
kl 12.30 palvus De la Gardie hooldekodus. Teenib diakon Tiina Kütt.

KUU JUHTSALM JA PALVE

Targa süda teeb tema suu targaks. Õp 16: 23

Hea Jumal, anna meile tarkust nii rõõmus kui mures Sinu õnnistust paluda! Aamen.

KUTSUME OSALEMA KOGUDUSE TEGEVUSES

Jumalateenistused ja palvused

Pühapäevane jumalateenistus on koguduse elu kõige tähtsam osa. Sealt saame kinnitust oma usule ja ammutame jõudu teekäimisele ning tunneme end Jumala ühtse perena.

Pühapäevased teenistused algavad kell 11 Haapsalu toomkirikus. Reedeti kell 9 täname Jumalat lõppeva töönädala eest hommikupalvustel Haapsalu Jaani kirikus.

Kord kuus laupäeviti kutsume Taizé palvusele, kus olulisel kohal on meditatiivne muusika, vaikus ja küünlavalgus.

Lastekirik

Lastekiriku lapsed alustavad uut hooaega traditsiooniliselt septembri teisel pühapäeval, vanavanemate päeval. Tere tulemast ka neile, kes pole varem lastekirikus käinud. Haapsalu toomkirikus **14. septembril kell 11** algavale pereteenistusele ja sellele järgnevale kirikukohvile on oodatud kõik huvilised: nii lapsed, vanemad kui ka vanavanemad. Muusikaga kostitab sel korral Abja naiskoor „Õbeäidsme” Külli Salumäe juhatusel.

Lastekirik koguneb endiselt kuu 2. ja 4. pühapäeval (v.a detsember ja mai): esimesel poolaastal 14. ja 28. sept, 12. ja 26. okt, 9. ja 23. nov ja 14. dets.

Iga koguduseliige saab lastetööd toetada, kutsudes oma tutvusringkonna lapsi lastekirikusse ja palvetades lastetöö eest. Tule lastekiriku abiliseks, kui sulle meeldib piiblitlugusid jutustada, lastega meisterdada, laulda või mängida. Lisainfo: Sirje Jätsa, tel 523 7015.

Laulukoorid

Laulukooridel jätkus sel aastal ka suveks toredaid sündmusi, esineti mitmel korral toomkirikus, osaleti üldlaulupeol ja praostkonna laulupäeval.

Toomkoori uus hooaeg algab **9. septembril**. Kooriproovid on nagu ikka, teisipäeviti kl 18.30 Jaani saalis. Segakoori proovid jätkuvad tavapäraselt kolmapäeviti kl 18 Jaani saalis, esimene proov on **10. septembril**. Mõlemasse koori on oodatud ka uued lauljad.

Uuel hooajal ootavad ees uued toredad esinemised ja kooslaulmised. 24.–26. oktoobril osaleb toomkoor Riias Baltimaade luterlike kirikukooride festivalil.

Teetund

Kord kuus reedeti on koguduseliikmed oodatud ühisesse teetundi, kus lauldakse, palvetatakse, vahetatakse mõtteid ja reisimuljeid ning õnnitletakse sünnipäevalapsi. Esimene kogunemine on **3. oktoobril kell 13.30** Jaani saalis.

Piibel Köögis

Piibel Köögis on tore kokkusaamise võimalus kokandus- ja pühakirjahuvilistele, kus toidetud saavad nii vaim kui ka ihu. 11. hooaeg algab **11. oktoobril kell 16** Jaani saalis. Nagu ikka, on kavas koguneda kord kuus, arutada koos piiblitlugu ja valmistada mõnd piibliainelist toitu.

Leerikool

Leerikooli on oodatud kõik huvilised alates 16. eluaastast. Leerikoolist saab algteadmised piiblist ja kristlaseks olemisest. Kursus on arutlev ja annab võimaluse mõtteid vahetada oluliste teemade üle. Leerikooli tulles ei pea olema ristitud. Ristida saab leerikooli ajal.

Uus leerikursus algab **11. oktoobril kell 19** Taizé palvusega Jaani kirikus, aga leeriõpilased on oodatud ka kell 16 algavale Piibel Köögis kogunemisele.

Leeriõnnistamine on kavas jõuluajal. Täpne kuupäev lepatakse osalejatega kokku. Nimetamisväärne osa leeritundidest toimub seekord Zoomi vahendusel, et võimaldada kursusel osaleda ka neil, kes elavad, töötavad või õpivad Haapsalust kaugemal. Leerikooli tuleku soovist palun teada anda aadressil haapsalu@eelk.ee.

Kogudusetöö korraldajate nimel
Maria Strauss

TAASISEISESVUMISPÄEVA AVASTUSRETK

Meie koguduse liikmed ja vabatahtlikud kaastöölised olid oodatud traditsioonilisele suvereisile, et avastada Eestimaa kauneid kirikuid ja kuulata nende ainulaadseid lugusid ja kaunist muusikat Lia Salumäe juhatusel ning toom- ja segakoori kaunil häälel, samuti orelimuusikat. Külastasime viit pühakoda (Kullamaa, Piirsalu, Risti, Harju-Madise, Paldiski), nägime tuulist merd ja Eesti kõrgeimat tuletorni (Pakri). Ilm oli sügiseselt külm ja tuuline. Terve reisi vältel kuulsime õpetaja Mart Salumäe muhedaid juhtumusi ning meil oli au osa saada kaasreisija, kunstiajaloolase Jüri Kuuskemaa suurest teadmiste pagasist.

Esimene peatus oli Kullamaa kirik, kus meid võttis vastu koguduse õpetaja Kari Tynkkynen. Mulle jäi silma üle kiriku laiuv pikk pehme punane vaip. Siin peeti meie riigi taasiseseisvumispäeva tänujumalateenistus, mille põhisõnum oli tänulikkus. Eriti rahu eest, arvestades olukorda maailmas.

Jüri Kuuskemaa

Kullamaa kiriku sisevaade

Laulud olid kiriku lauluraamatust „Ma kummardan sind, armuvägi” ja „Tänu Sulle, Taevaisa”, Lia Salumäe mängis orelit. Saime teada, et kirik ehitati 13. sajandil, renessansskantsel 1626. a Haapsalu meistri Marten Mattieseni poolt. Kirikusse on maetud Heinrich Göseken, kes oli Kullamaa pastor aastast 1641. Ta on kirjutanud eesti keele grammatika ja saksa-eesti sõnastiku ning alustas ka piibli tõlkimist. Mulle pakkus huvi kirikus olev Württembergi printsessi Friederike Luise hauaplaat sepisaia. Lugesin kunagi Hinge Kaljundi ajaloolist romaani „Printsessi mõrv Koluvere lossis”, mis algab kuninglikku suguvõssa kuulunud Preisimaa Braunschweigi hertsogiriigi printsessi Auguste Caroline Friederike Luise von Württembergi laulatusega.

Teine peatus oli Piirsalu kirik, mille ukse kohal oli vanas kirjaviisis „Pühhitsetud sago Sinnu Nimmi”. Altarimaal on koopia Correggio maalist „Püha öö”. Seintel koopiad Frederic de Witi puugravüüridest. Teenistus on kaks korda kuus. Seinal on sõjas langenute mälestustahvel 1914–1920. Koguduse toom- ning segakoori esituses kõlas vaimulik rahvalaul.

Piirsalu kirik.

Lauljad Piirsalu kiriku altari ees.

Kolmas peatus oli keskaegselt ehe Risti kirik, kus meid võttis vastu õpetaja Annika Laats. Meile korraldati nii pikk ja põhjalik retk kiriku ajalukku, et ma jäin lausa jänni kõige kirjanekekuga. See on üldse minu esimene kord olla reisikroonika talletaja. Mõned seigid siiski, et lugejal tekiks väikegi ettekujutus. Risti kiriku kõige kummalisem osa tundus mulle torn, mis kujutas endast sirge esiküljega poolsilindrit. Torniukse kohal on dekoratiivne konsoolkivi, mis kujutab arvatavasti Kristust. Kirikus sees hakkasid mul jalad külmetama. Siin on ka Eesti vanim Vabadussõja monument, mida ei lõhutud nõukogude ajal. Kogudusel on 410 annetajaliiget ja põnev raamatuklubi, kus ei loeta mitte ainult vaimulikku kirjandust. Siin pakuti meile ülimaltsvat suppi, kohvi ja kooki. Samuti laulsime söögilaulu. Mulle jäi hinge kirikuaia vana puu all olev Vaikuse laste rahupaik. See koht on mõeldud peredele, kes on kogenud lapse kaotust.

Risti kirik.

Risti kiriku sisevaade.

Neljas peatus oli Harju-Madise kirik, mis asub mere järsul kaldapealsel. See oli väga maaliline kuldse päikese taustal. Kiriku peauks on suunatud merele ja kantslit ehib kujund, mis meenutab päikest või laeva rooliratast. Meid võttis vastu koguduse õpetaja Jaan Tammsalu, kes mõtiskles rahuaja teemal. Puudutas oma jutuga tänulikkust, et virisejal pole mitte midagi. Luges väga ilusaid keldi palveid, mille on eesti keelde tõlkinud Valda Raud. Mulle meeldis Jaan Tammsalu sügavus ja muheusus. Olen lugenud tema vaimulikke mõtisklusi. Ta on väga hea sõnaga. Kirikul on liikmeid 180, kirikus käib igal pühapäeval 25. Samuti on tee- ja kohvilaud pärast iga teenistust. Katlamaja köetakse öösel. Tänavu on olnud 11 laulatust. Lia Salumäe juhatusel kõlas „Sinu käes on kõik minu aeg”. Siin tegime ka grupipildi.

Harju-Madise kirik.

Meie reisiseltskond Harju-Madise kiriku juures.

Viies peatus oli Paldiski Nikolai kirik, mis sai nime piiskop Nikolause ja Venemaa keisri Nikolai auks. Püha Nikolaus oli suur heategija: neitsite, meremeeste, vangide, kaupmeeste, pagarite ja laste kaitsja, kes jagas neile jõuluajal kingitusi. Sellegi koguduse õpetaja on Jaan Tammsalu. Kirikus on vitraažaken pühast Nikolausest, mille autor on Dolores Hoffmann. See on suur ja ilus kunsteos. Algne altariumaal „Ülestõusmine” (1888). Teenistused on muusikarohked. Jaan Tammsalu rääkis, et kirik peaks olema koht eksinu jaoks. Ta luges keldi palve. Soovis, et Jumal võiks anda taevase rahu ja andestaks. Kohtumine lõppes koorilauluga.

Püha Nikolause aken.

Koor laulmas Paldiski kirikus.

Reisi lõpetuseks käisime ka Pakri poolsaare tipus asuval pankrannikul, kus oli tugev tuul ja üsna külm. Eesti kõrgeim tuletorn oli remondis. Sinna ei saanud ronida. Pidime leppima pankrannikul jalutamise, jooksmise või seismisega. Olenes, kui ligidale merele keegi tahtis minna.

Anne Vooremaa
Fotod: Heino Kahem

JALUTAJA TEEJUHT

Kristlikud märgid Haapsalu linnaruumis 9.

Baptistikoguduste palvemajad

Baptism on evangeelne protestantlik liikumine, selle järgijaid nimetatakse baptistideks. Nimetus pärineb kreekakeelsest sõnast, mis tähendab vette kastmist: baptismis ei ristita lapsi, vaid usku tunnistanud täisealisi üleni vette kastmisega. Levinuima seisukoha järgi tekkis baptism 17. sajandi alguse Inglismaal puritaanlaste keskel ja levis Põhja-Ameerikas, kus see on tänapäevaks levinuim protestantlik usuvool. 1689. aastast pärineb Londoni baptistlik usutunnistus, mida paljud baptistikogudused kasutavad oma tegevuse alusena. Teise seisukoha järgi on baptismi vaimseks eelkäijaks 16. sajandi anabaptistlikud ehk taasristijate liikumised, mis oli üks reformatsiooni harusid. Mõned baptistid aga peavad oma traditsiooni tulenevaks vahetult algkristluse aegadest.

*Mälestuskivi Ungaru jõe ääres.
Foto: Ülla Paras, 2025.*

Eestis loodi esimesed baptistikogudused 1880. aastatel. Eriti tugev oli see usuliikumine Lääne-Eestis ja saartel. Vanim Eesti baptistikogudus asutati Haapsalus 24. veebruaril 1884, kui Ungru jõe ääres peeti esimene ristimistalitus. Selle koha peal asub praegu 1994. aastal püstitatud mälestuskivi.

Haapsalu baptistikoguduse palvemaja

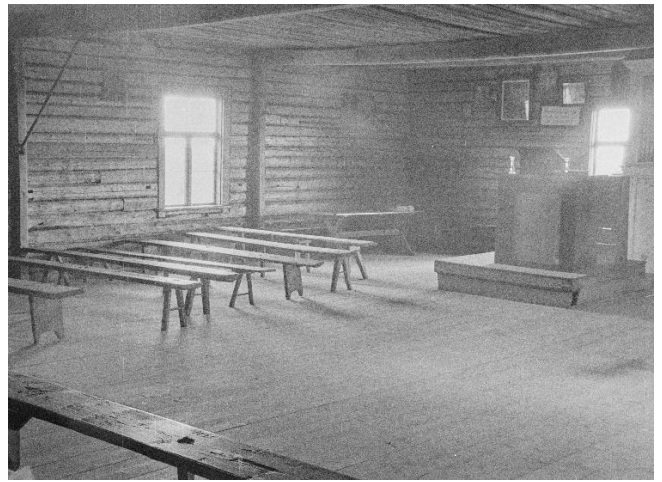
Haapsalu baptistikogudus loodi Peterburi Saksa Baptisti Koguduse vanema Adam Reinhold Schiewe juhtimisel. Haapsalu kogudus jäi Peterburi koguduse osakonnaks. Kohapealseteks juhtideks valiti Jüri Zeisig ja August Johannson. 1894. aastast töötas kogudus iseseisvana. Kogudus asutati Karl Höövli majas Laial tänaval. Praegu seda maja enam ei ole. Ilmselt asus maja praeguse aadressiga Lai tänav 4 asukohal. 1886. aastal ehitas kogudus endale Metsa tänavale (Metsa tn 24) palvemaja, kus see asub sama koha peal siiani. Algne hoone ehitati 1909. aastal suuremaks. 1929. aastal palvemaja rekonstrueeriti ja on samasuguse väljanägemisega senini.

*Baptistide palvela Haapsalus Metsa tänaval. Foto: Johannes Grünthal, 1930. aastatel.
Eesti Arhitektuurimuuseumi (EAM) fotokogu. <https://www.muis.ee/museaalview/2631667>*

Ridala baptistikoguduse palvemaja

Ridala oli usulise ärkamisliikumise üks keskusi. Ridala baptistikogudus loeb oma algallikaks Ridala priikoguduse tegevuse algust, milleks peetakse 13. septembrit 1882, kui toimus koguduse liikmete ühine leivamurdmine keset looduse templit. Selle ajani kuulusid priikoguduse liikmed Ridala luteriusu kogudusse. Peale seda talitust arvati nad Ridala luteriusu koguduse liikmete hulgast välja. Algselt oli Ridala kogudus priikogudus, kuid priilaste tegevus keelustati ja 2. augustil 1897. aastal toimus Haapsalu palvelas priilaste ja baptistide ühinemine. Sellest ajast kannab Ridala kogudus baptistikoguduse nime. Esimene palvemaja ehitati Kolila külla koguduse juhtide Hans ja Mihkel Krabi talu maale 1887. aastal. Peagi jäi see kitsaks ja 1900. aastal valmis uus palvemaja praeguses palvela asukohas Vilkla külas. 31. detsembril 1983 hävis Ridala palvela tules. Uus palvela valmis 1988. aastal. Selle arhitekt on Peeter Püssim.

Ridala 1900. aastal valminud palvemaja välis- ja sisevaade. Fotod: Eerik Pöld, 1938. Eesti Rahva Muuseumi (ERM) kogu. <https://www.muis.ee/museaalview/686384> ja <https://www.muis.ee/museaalview/686382>

Ridala palvemaja, mis valmis 1988. aastal. Foto: Uno Kukk, 1980ndad. ERM kogu. <https://www.muis.ee/museaalview/2636303>

Mäevalla palvemaja

Põgari-Sassi külas, maalilise rannaniidu serval, Tuuru–Puisse tee ääres asub 1933. aastal ehitatud Mäevalla priikoguduse palvemaja. 19. sajandil tekkinud ja pikka aega taga kiusatud priikogudused said alles 1906. aastal koosolekute pidamise loa. Priikoguduste ametlik moodustamine toimus Eesti Vabariigi loomise järel ja nõukogude võimu tulekuga priikogudused keelustati. 1946. aastal priikogudused ühinesid baptistikogudustega. Nii sai hoonest Ridala baptistikoguduse palvemaja, kus praegu asub Ridala Baptisti Koguduse Mäevalla tööpunkt. Ühekorruselisel puithoonel on säilinud ehitusaegne välimus ja interjäär – palvemaja saal, köök ja einekamber.

Mäevalla palvemaja välisvaade. Foto: Ülla Paras, 2024.

Mäevalla palvemaja välisvaade. Foto: Ülla Paras, 2024.

Põgari palvemaja on olnud Eesti riigi ajaloo ühe traagilisima sündmuse tunnistajaks – siin toimus 22. septembril 1944 Eesti Vabariigi valitsuse viimane istung. Valitsus eesotsas Otto Tiefiga ootas evakueerimiseks lubatud kiirkaatrit Rootsist. Puisse ja Põgari rannad olid siis täis paati otsivaid põgenikke. Nende hulgas olid kirjanik Friedebert Tuglas, ooperilaulja Tiit Kuusik ja maletaja Paul Keres peredega. Paul Kerese vend Harald Keres oma mälestusteraamatus (Ilmamaa, 2009) kirjutab, et Paul Keres ja Tiit Kuusik oma peredega peatusid Uluotsa valitsuse liikmetega ühes majas, seega Mäevalla palvemajas. Vabariigi valitsuse liikmed otsustasid 25. septembril, kui punavägi oli vallutanud Rohuküla sadama, paadiootamise lõpetada, dokumendid ära peita ja laiali minna.

*Vaade rannaniidule ja merele Mäevalla palvemaja juurest ja tahvel palvemaja juures oleval pingil.
Fotod: Ülla Paras, 2024.*

Kõik Põgaris olnud valitsuse liikmed aja jooksul arreteeriti ning mõisteti vangi või surma. Põgeneda õnnestus vaid riigisekretär Helmut Maandil, kes – osa valitsuse dokumente põues – kahlas Liialaiule ja sealt edasi Hiiumaa laidudele, kust alles 29. septembril vastu saabunud paadiga õnnestus minna Rootsi. Otto Tiefi valitsuse loomine jäi meeleheitlikuks katseks pärast 1944. aastal sõjamõllus Eestile iseseisvus. Tiefi valitsuse olemasolust sai 1991. aastal Eesti riikliku iseseisvuse taastamise üks kaalukamaid alussambaid. Nii on Mäevalla palvemajast saanud Eesti Vabariigi oluline sümbol.

Ülla Paras

KUIDAS ELAD, EELK?

Piiskop Marko Tiitus: Täielikku ühtsust identsuse mõttes ei peagi minu arvates taotlema.

Rubriik, milles küsitleme kirikuvalitsuse liikmeid nende vastutusalas olevate töövaldkondade kohta, on jõudnud järjega piiskoppide juurde. Seekord on sõna piiskop Marko Tiitusel, kes Lõuna-Eesti piiskopkonna juhtimise kõrval vastutab EELKs ka lauluraamatu uuenduse, liturgilise ühtsuse ja akadeemilise arutelukultuuri arendamise eest.

Oled olnud juba pikka aega Viljandi Jaani koguduse õpetaja ja ilmselt oled nende aastatega Viljandis kodunenud. Kas piiskopiamet annab aega süveneda ka kodulinna ja kodukoguduse töösse? Kuidas oma aega jagad ja planeerid? Kas jääb aega ka puhkuseks, perega olemiseks ja n-ö akude laadimiseks?

Juba siis, kui kandideerisin piiskopiks, oli teada, et sellesse ametisse valituks osutudes jätkan Viljandi Jaani koguduse õpetajana, mis nüüd on saanud katedraalikoguduseks. Alates möödunud suvest oleme Viljandis rakendanud uue vaimuliku teenimise mudeli, mille kohaselt Pauluse koguduse õpetaja Marek Roots on ka 0,25 koormusega Viljandi Jaani koguduse abiõpetaja. Peamiselt kuulub tema ülesannete hulka minu asendamine pühapäevastel ja neljapäevastel jumalateenistustel, aga ka minu nõustamine ja abistamine piiskoplike visiitide ja piiskopkonna sündmuste korraldamisel. Koostöö Marekiga on olnud väga viljakas. Esimese aasta kogemus näitab, et teenin Viljandi Jaani kirikus ühel või kahel pühapäeval kuus ning umbes kahel pühapäeval olen visiitidel piiskopkonnas või välislähetustes. Koguduse juhtimine on endiselt minu õlul ning jõudumööda osalen ka linna ja kogukonna sündmustes. Viljandi linnavolikogust, kuhu kuulusin peaaegu kolm valimisperioodi, olen piiskopiks saades taandunud.

Puhkuseks ja perega olemiseks püüan teadlikult aega planeerida ja võtta. Sel suvel käisime perega puhkuseraisil Ungaris ja veetsime aega maakodus. Püüan tööd korraldada nii, et saaksin igas kuus ühe vaba nädalavahetuse, mille sisse jääb ka pühapäev.

Sa juhid praegu meie kirikus kõige keerukamaid protsesse – uue lauluraamatu koostamist ja jumalateenistuse ühtlustatud korra kasutusele võtmist. Milline on uue lauluraamatu hetkeseis? Kas oled sellega rahul, kuhu on lauluraamatu uuendamisega jõutud? Millal saame uue lauluraamatu trükitult kätte võtta? Või ilmub uus lauluraamat hoopis digitaalselt ja saame seda oma telefonist kasutada?

Uue lauluraamatu koostamine käib täie hooga. Laulude nimekiri on põhiliselt koos ning tegeldakse redigeerimisega: tekstide redigeerimine või uuesti tõlkimine, rütmilised korrigeerimised, laulude harmoneerimine ehk varustamine harmooniamärkidega, lisaks hümnoloogilise info täpsustamine ja laulude varustamine piiblisitaatidega. See on kõige aeganõudvam töö.

Esialgne eesmärk saada lauluraamat valmis 2025. aastaks oli liiga optimistlik, kõiki asju ei suutnud me ette näha, sh koroonaperioodi, mis tähendas uue veebipõhise koosolekukultuuriga harjumist. Praegu on lootus lauluraamatu käsikiri saada valmis 2027. aastaks, vähemasti me pingutame selle nimel.

Eesmärk on lauluraamat kõrvuti nii trükkida kui ka anda välja digiversioonis.

Mis puudutab sisu, siis olen põnevil ja lootusrikas. Komisjon ja alatoimkonnad koosnevad kompetentsetest ja pühendunud inimestest. Usun, et saame hea lauluraamatu.

*Piiskop Marko Tiitus
Foto: e-kirik*

Haapsalus võeti „Jumalateenistuste käsiraamat” kasutusele kohe, kui see ilmus. Kogudus on uue liturgilise korra ammu omaks võtnud ning meie vaimulikud, muusikud ja ilmikabilised oskavad käsiraamatu rikkusi hästi kasutada. Nüüd peame selle ühtlustatud korra kohaselt uue kirikuaasta alguseks mõne osa oma jumalateenistuse praktikas üle vaatama ja ehk isegi ümber õppima, aga saame sellega kindlasti sujuvalt ja ilma erilise poleemikata hakkama. Kas kunagi tõesti saabub aeg, mil kõikjal EELK kogudustes peetakse jumalateenistust päris ühtse korra järgi? Mis oleks vaja teha, et liturgilise rõivastuse kandmises hakkaks kehtima ühtne norm ning enam ei piirduks jumalateenistuse pidamisel vanast agendast umbes kümnele leheküljele mahtuva materjaliga? Või ongi see ühtlustatud kord uus versioon vanast, mida siis vastavalt senisele praktikale iga vaimulik sisustab kas agenda või käsiraamatu abil?

EELK piiskoplik nõukogu on vaimulike konverentsi ettepanekul kiitnud heaks ühtse peajumalateenistuse korra, mis tuleb kõigis kogudustes kasutusele võtta esimesest adventipühapäevast 2025. Selle ühtlustatud korra näol on tõepoolest tegemist kombinatsiooniga agenda ja kirikukäsiraamatu peajumalateenistuse korrast, kus on püütud säilitada mõlema korra parimad küljed ja omadused. Uue ühtlustatud korra kasutuselevõtt tähendab tõepoolest, et sellega saab kombineerida nii agenda kui kirikukäsiraamatu palveid ja liturgilisi tekste. Jumalateenistuse mõne osa puhul jätab uus kord mitu valikuvõimalust: näiteks kas Kyrie paikneb patutunnistuse järel või pärast absolutsiooni, kas usutunnistust loetakse pärast lektisioone või pärast jutlust. Ruumi on ka nn kohalikele tavadele. Nii et mõningane variatiivsus jääb, aga see, kui valikud tehakse kokkulepitud ja heakskiidetud jumalateenistuskorra raames, on oluliselt parem kui senine olukord, kus paljudes kogudustes on kasutusel omaenda versioon ja kombinatsioon vanast ja uuest.

Täielikku ühtsust identsuse mõttes ei peagi minu arvates taotlema, on selge, et jumalateenistust ei saa ega tule pidada täpselt ühtmoodi suures koguduses, kus on palju vaimulikke, muusikuid, abilisi, ja väikeses maakoguduses, kus vaimulik peab teenistuse sisuliselt üksi. Küllap võtab ka ühtlustatud jumalateenistuskorra üleminek pisut aega ja harjumist, kuid kokkuvõttes liigume sellega edasi olulise sammu meie liturgilise elu ühtlustamise, korrastamise ja sujuvamaks muutmise suunas. Järgmine samm on tõepoolest juba sellele korrale vastava revideeritud agenda (kirikukäsiraamatu) väljaandmine.

Liturgilise rõivastuse puhul võiks seada eesmärgiks, et kui teenimas on mitu või lausa kümneid vaimulikke, siis kantaks ühtmoodi rõivastust, kas albat või talaari. Eks see ole teatava kultuuri ja käitumispõhimõtete juurutamise küsimus.

Kolmas keeruline valdkond, mis meie kirikus suuresti Sinu õlgadele on asetatud, on teoloogilise arutelukultuuri parandamine. Kas ma saan õigesti aru, et arutelukultuuri parandamise eesmärk on, et vähemalt vaimulikkond suudaks teoloogiliselt keerukates ning emotsionaalselt ja ka poliitiliselt laetud küsimustes argumenteeritult ning reljeefselt vastandumata arutus osaleda? Mõni aeg tagasi toimus ka ideekorje säärase teemade kohta. Kui kaugele selle protsessiga on jõutud ja milliseid teemasid on juba arutatud? Milliste arutelule tulevate teemade ettevalmistamisega praegu tegeldakse?

Oleme kõne all oleva protsessiga jõudnud päris kaugele. On koostatud ja piiskopliku nõukogu poolt heaks kiidetud EELK teoloogilise arutelu strateegia aastaks 2025–2029. Tänavu jaanuaris kuulutasime vastavalt sellele strateegiale välja üldkiriklikud arutelud kahel teemal: 1) pühakirja autoriteet ja tõlgendamine; 2) luterlik identiteet ja õigeks mõistuse õpetus. Pool aastat on tegutsenud vastavad temarühmad Randar Tasmuthi ja Tauno Tederi juhtimisel, kes on valmistanud ette arutelu juhendmaterjalid ja küsimused. Juba sel sügisel peetavail piiskopkondade sinoditel tulevadki neil kahel teemal teoloogilised arutelud, mis jätkuvad novembris kõigile huvilistele avatud temaatilisel konverentsil ning vaimulike konverentsil jaanuaris 2026.

Siis saab juba teha esialgseid kokkuvõtteid sellest, kuidas arutelud on kulgenud ja kuhu need on välja jõudnud.

Mida tahaksid ise lisada kokkuvõtteks?

Olen tänulik, et võin Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus teenida ja selle edendamisse ning juhtimisse jõudumööda panustada. Piiskopina palun edaspidigi koguduste eestpalveid, mille väge ja armu olen senini selgelt kogenud. Meie kirikul on oma ajaloo, kogu maad katva koguduste võrgu, aga ka luterlike teoloogiast ja vaimsusest tulenevate rõhuasetuste tõttu täita Eestimaal ja siinse rahva keskel missioon, mida sellisena ükski teine kristlik kirik ei suuda täita. Vaadakem Jumala abiga tänulikult minevikku ja lootusrikkalt ning rõõmsalt tulevikku!

Küsis Mart Salumäe

IN MEMORIAM JÜRI EHASALU (5.6.1953–17.8.2025) **Ustav Jumala andide kasutamisel**

Väljavõte ajalehest Eesti Kirik, ilmunud 20.08.2025.

Foto: ajaleht Eesti Kirik

Igale inimesele on antud tema päevad ja ülesanded ning kui aeg täis, siis kutsutakse koju.

Jüri Ehasalu kutsuti igavesse ellu pühapäeval, mille teema oli sümboolne: ustavus Jumala andide kasutamisel. „Igaühelt, kellele on antud palju, nõutakse palju, ja kelle hoolde on jäetud palju, sellelt küsitakse veel rohkem.” (Lk 12:48)

Suure tänuga meenutan Jüri Ehasalu, kellele Jumal andis palju ülesandeid ja armastuse Jumala riigi tööd teha. Auväärne on loetelu tema ülesannetest meie kirikus ja ühiskonnas. Minu otsene koostöö Jüri Ehasaluga algas ligi 40 aastat tagasi.

Tal oli julgus ja usk koos mõttekaaslastega taastada peapiiskop Kuno Pajula ajal ajalehe Eesti Kirik väljaandmine ja ta võttis suure vastutuse. SA Eesti Kiriku nõukogu esimees oli ta 19 aastat. Vaja oli leida ruumid ja kaastöölised. Vahetusid peatoimetajad, ajakirjanikud ja toimetuse ruumid, aga Jüri Ehasalu viis lehetööd edasi ja suutis korraldada ka vajaliku rahastuse.

14. detsembril 2023 oli rõõm ja au anda Jüri Ehasalule SA Eesti Kiriku tänukiri pikaaegse töö eest. Minu viimane kohtumine ja palveosadus Jüri Ehasaluga oli 15. juunil tema haigevoodi juures. Vaatasime tagasi ühistele aastatele. Ta julgustas astuma edasi ja hoidma Eesti Kiriku paberlehte. Ka nappide ressursside juures tuleb minna lootuses julgelt edasi.

Requiem aeternam, dona eis Domine, et lux perpetua luceat eis. Igavene rahu anna talle, Issand, Sa. Ja valgus lõpmata paista talle.

Tiit Salumäe
emeriitpiiskop

KIRI ALGAB KIRIKUST, LAUL ALGAB SÕNAST

Lõikuskuu teisel päeval kogunes Hanila kirikusse hulk rõõmsat laulurahvast, et pidada maha selleaastane Lääne praostkonna laulupäev. Kokkutulnuid tervitas Lääne praost Kaido Saak, kes soovis pikaks päevaks reipust ja sõbrana üksteise kõrval seismist.

Ja siis asuti proovi tegema, sest ehkki laulud on selgeks harjutatud, on ometi vaja teada, kuidas kõik koorid kokku kõlavad – teisisõnu: anda veel viimane lihv hea tulemuse saavutamiseks. Nagu on öelnud ka maestro Roman Toi: „Huvitaval kombel tulevad paremini välja need laulud, mida on rohkem harjutatud.”

Pärast proovi sai ühises lauas kehakinnitust ning võis uudistada Hanila kirikut lähemalt nii seest kui ka väljast. Kirikus oli ka näitus laululehtedest, muuhulgas vanimad eksemplarid möödunud sajandi esimesest poolest.

Enne kontserti oli kõigil võimalik kuulata muusikateadlase ja laulja Eerik Jõksi ettekannet „Tulle Jummal loja sä põha wajm” – lauldes läbi eestikeelse lauluraamatu ajaloo. Saime teada, kuidas 13. sajandist pärit *Veni Creator Spiritus* on läbi Martin Lutheri tõlgete ja läbi 16. sajandi esimeste eestikeelsete tõlgete saanud KLPR lauluks nr 130: Oh Looja Vaim, nüüd hingesse. Koos ettekandjaga sai laulda läbi ka teisenenud viisid.

Enne kontserti tervitas kõiki Saare-Lääne piiskop Anti Toplaan. Ta märkis ära, et tänavusel üldlaulupeol oli repertuaaris mitmeid vaimulikke laule ning et laul on ühtlasi palve, mida saame armastusega väljendada.

Laulupäeva ühendkoor Hanila kirikus. Foto: Illimar Toomet

Laulupäeva repertuaaris oli nagu ikka juba tuttavaid, aga ka uuemaid laule, nt „Luba, Jeesus, Sinuga mul tulla” ja „Uut laulu tahan laulda ma”. Neist viimane on valitud ka uude „Laulu- ja palveraamatusse”. Laulude vaheteks piiblist luges Lääne abipraost Küllike Valk ning laulud ja esinejad hõikas välja Hanila koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu. Kontserdi lõppedes nentis õp Tammsalu, et nii suurt esinejate hulka polegi Hanilas varem olnud, ja avaldas lootust, et see ei jää viimaseks korraks.

Meie koguduse lauljad Hanilas esinemas. Foto: Illimar Toomet

Laulupäevaliste ühispilt. Foto: Illimar Toomet

Laulupäeval astusid üles Lääne praostkonnast: Haapsalu koguduse sega- ja toomkoor (dirigendid Lia Salumäe ja Sirje Kaasik), Nõva kirikukoor (Danguole Tamberg), Piirsalu koguduse ansambel (Ivi Küla), Ridala koguduse ansambel (Lia Salumäe) ja Lääne-Nigula koguduse ansambel Doxa (Helle Reinaru). Oma laulu- ja vaimuväega toetasid Kärla koguduse naiskoor „Kargell” Saaremaalt (Ülle Vallaste), Vändra koguduse naiskoor (Iren Värva), Pärnu koguduse naiskoor Elsbeth (Tiiu Künnapas) ja Nõo koguduse ansambel (Ragne Meier). Kuulajatel oli koos lauljatega võimalik kaasa laulda kaks Taizé laulu, millest viimane võtab hästi kokku kogu päeva sõnumi:

Pühas paigas sain Sind näha, tunda Su väge ja au!

Enam kui elu, on Sinu arm, Sinu kiitust laulab mu suu! (Psalm 63: 3-4)

Tiia Laar

POOLSADA AASTAT HAAPSALUS

Foto: perekonna erakogu

22. augustil pühitsesid Lia ja Tiit Salumäe oma kuldpulmapäeva.

Ma õnnistan sind, et sa oleksid õnnistuseks! *1Ms 12: 2b*

Haapsalu Püha Johannese kogudus võib tänu ja uhkusega öelda, et meie kirikumuusik on olnud siin järjepidevalt amets 50 aastat.

Organist-koorijuht Lia Salumäe asus siia tööle täna 50 aastat tagasi, kui 1. septembrist 1975 määrati Tiit Salumäe Haapsalu koguduse õpetajaks. Äsja abiellunud noorpaar kolis Haapsallu, rajas siia kodu ja pere ning hakkas koos harima siinse koguduse tööpõldu.

Õnnitleme südamest Lia ja Tiit Salumäed äsja pühitsetud kuldpulmapäeva ning 1. septembril täituva Haapsallu teenima asumise 50. aastapäeva puhul.

Oleme koos nendega tänulikud Jumala armu ja õnnistuse eest, mida nad siin on kogenud ja millest nende kaudu on osa saanud pere- ja koguduseliikmed, sõbrad ja linnaelanikud.

Emeriitpiiskop Tiit Salumäe tähistab oktoobris oma preestriordinatsiooni 50. aastapäeva ja osaleb hoolimata emerituuri siirdumisest 2023. aasta lõpus endiselt aktiivselt koguduse töös ja teenimises.

Ühine tänujumalateenistus peetakse Haapsalu toomkirikus 5. oktoobril kell 11.

Johannese Sõnumite toimetis

KES ON HELDE, SEDA ÕNNISTATAKSE

Täna südamest kõiki koguduse liikmeid, kes võtavad aktiivselt osa koguduse elust ja toetavad kogudust regulaarselt oma liikmeannetusega.

Annetada võivad ka need, kes pole liikmed, aga soovivad kogudust toetada.

Annetusi saab teha sularahas koguduse kantseleis või ülekandega koguduse pangakontole: EE811010602003965006 (SEB), EE442200001120274032 (Swedbank), EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS.

Pangakontole liikmeannetust tasudes palume märkida, millise ajavahemiku eest see tehakse. Kõigi pangaülekandega laekunud annetuste kohta edastab kogudus info Maksu- ja Tolliametile, et annetaja saaks tehtud annetusest tulumaksusoodustust. Sularahas tehtud annetuste korral saavad tulumaksusoodustust need, kes on koguduse kantseleisse teatanud oma isikukoodi. Juhatus soovib liikmeannetuse tasumise hõlbustamiseks vormistada pangas püsikorraldus. Igaüks andku oma jõu ja soovi kohaselt.

Nüüd on ka hea ja lihtne võimalus anneta QR-koodi abil.

Meie kogudus sai 2025 a Muinsuskaitseametilt toetust Haapsalu vanalinna muinsuskaitsealas asuva ja kogudusele kuuluva ajaloolise pastoraadihoone fassaadi korrastamiseks. Projekti kohaselt tuleb vahetada kõik maja aknad, välisüksed ja välisvooder. Muinsuskaitseamet leidis vahendite nappusest hoolimata võimaluse seda projekti toetada 30 000 euroga, et vähemalt maja tänavapoolne fassaad korda saaks. Projekti selle osa tööde maht on 49 000 €, mis tähendab, et omafinantseeringuks tuleb leida toetajaid 19 000 € ulatuses. Haapsalu linn toetab linnailmes kesksel kohal asuva hoone korrastamist 12 000 euroga ning kaks eraisikut on annetanud kokku 4000 €, et katta kahe välisukse renoveerimine.

Hetkel otsime annetajaid, kes oleks valmis tegema annetusi hoone fassaadis vahetatavate akende jaoks. Iga suurema annetaja nimi jäädvustatakse nimesildiga aknaraamil.

Hoone fassaadile nimelise akna saab 1400 € annetaja. Nimelise aknaruudu jaoks on annetus 250 €.

Augusti jooksul on varutud materjalid ning hoone juures algavad tööd 1. septembril. Esmalt eemaldatakse pehkinud laudis, et välja selgitada seinapalkide tegelik seisukord. Tänavu ette võetavate tööde valmimise tähtaeg on 31. oktoober.

Hoone täielik korrastamine on väga suur töö ning kestab mitu aastat. Ajaloolise hoone taastamisse saavad oma panuse anda ka kõik Haapsalu suvised külalised. Hoone seinal oleval plakatil on käepärane QR-kood annetuse tegemiseks.

Pühakiri ütleb: „Kes on helde, seda õnnistatakse.” Õp 22: 9a

Mart Salumäe
koguduse õpetaja

KUULAMISSOOVITUS

Tarkusekuu kuulamissoovituseks valisin Vikerraadio sarjast „Eesti lugu” raamatuaasta teema sissejuhatava saate, kus raamatuteadlane Tiiu Reimo räägib eestikeelse raamatu sünniloost.

- <https://vikerraadio.err.ee/1609593351/eesti-lugu-raamatuaasta-eesti-raamat-500>

Head kuulamist!

Mart Salumäe

Saate logo. Foto: ERR

NATUKE NALJA

Nõukogude ajal (kui poelettidel valitses puudus kõigest) küsis keegi pastorilt: „Kumb oli enne, kas muna või kana?”

Pastor mõtles natuke ning vastas: „Enne oli mõlemat.”

FOTOMEENUTUSI AUGUSTIST

2. augustil andis Soomes president Tarja Halonen emeriitpiiskop Tiit Salumäele üle Loviisa rahupreemia.

Veli-Matti Hynninen, Tiit Salumäe ja Tarja Halonen
Foto: Tiit Salumäe erakogu

3. augustil pühitsesime tänavu juba teist leeripüha.

Leeripäeval altari ees (vasakult) vikaarõpetaja Kristel Engman, leerilapsed Uku Meriloo, Liisa Raie ja Kermo Kukuškin ning õpetaja Mart Salumäe. Foto: Heino Kahem

Samal õhtul pidas Haapsalu toomkirikus missa katoliku kiriku Eesti piiskop Philippe Jourdan.

Foto: Heino Kahem

KIRIKUKOHVIK

LEIB ja LUGU

Selle suve rahvarohkeimaks sündmuseks kujunes meie koguduses 16.–17. augustil esmakordne osalemine Haapsalu kodukohvikute päevadel. Kahe päeva jooksul käis Jaani kirikus ja kirikuaias avatud kohvikus kokku 700 külastajat.

Ettevõtmine läks igati korda ning külastajate tagasiside oli positiivne. Kohviku avamise hetke ootas Jaani kiriku ukse taga nii suur hulk inimesi, et tekkis korraks mure, kuidas suudame oma väikese hulgaga neid kõiki kiirelt ja sujuvalt vastu võtta ning teenindada. Aga kõik hakkas sujuma ja sujus algusest lõpuni.

Kirikukohviku avamiseks algasid ettevalmistused juba umbes viis kuud varem ning protsessi oli kaasatud lisaks Piibel Köögis toimkonnale veel vähemalt 30 koguduse liiget, kellest mitmed aitasid kogu perega.

Kirikusaali, köögi, tornikambri ja kirikuaia ettevalmistamine ja sisustamine kohvikupäevade tarvis käis ühisel jõul. Suurimaist töödest väärib esile toomist uute toidunõude soetamine MTÜ Piibel Köögis annetusega ning köögi ja laoruumi ettevalmistamine suurema tootlustamise tarbeks. Tornikambri ja müüritreppide puhastamine sajandite jooksul sadestunud tolmust ning aja jooksul ladestunud kultuurikihist oli täiesti omaette ettevõtmine, mis aga tasus end kuhjaga. Kuigi väljas lõõtsuv kõle tuul ning vastu torniluuki piitsutav vihm ei lubanud avada üle vanalinna katuste ulatuvat avarat vaadet merele ega nautida suvist päikeseloojangut, oli tornikamber ilmselt kõige enam emotsioone pakkuv osa kogu ettevõtmisest. Kuna sinna mahtus korraga vaid kümnekond külastajat, oldi kannatlikult valmis ootama oma järke, et alustada torni viivast müüritrepist üles ronimist. Alla tuldi oreilirõdu kaudu, kust tavalist treppi mööda laskumine on turvalisem.

16. augustil avasime Jaani kirikus kirikukohviku kell 15 kontserdiga. Esines Duo Näkken (Frida F. Ingessdatter – orel, *nyckelharpa* ja Marion Selgall – laul). Kahel korral õhtu jooksul andis koguduse organist Lia Salumäe lühikese orelikontserdi, millel kõlasid teosed J. S. Bach'i muusikast Arvo Pärdi „Ukuaru valsini”. Nii oli meil ka kohvik elava muusikaga.

Rõõmu tundsimine igast külastajast. Kohtusime oma linna inimestega, aga ka kaugemalt tulnutelega. Mitmed tulid koos laste ja kaugemalt saabunud sugulastega. Meid külastasid ka linnapea, abilinnapead ning volikogu esimees. Kõige lähemad külalised olid naabermajast ja kaugeim Ameerika mandrilt. Ka piiskop Ove Sander pere ja külalistega tuli meid tervitama ja kinnitas, et sai meeldiva kogemuse osaliseks.

Piibel Köögis toimikond valmistas maitsvat toitu ning väga suupärast kohvikõrvast. Seda, et toit maitses, tõestas asjaolu, et laupäeva õhtuks söödi ära kogu varutud ja valmistatud soe toit ning peaaegu kõik küpsetised. Pühapäevaks tuli juurde valmistada võileibu ning uus hulk magusat, mida kohvi kõrvale pakkuda.

17. augustil toimus ka pühapäevane jumalateenistus Jaani kirikus. Natuke kodusemas vormis ja nõnda, et aegsasti kirikusse tulles sai ka hommikuse kohvi enne teenistuse algust kirikus nautida.

Lõpetuseks tahan südamest tänada kirikukohviku läbiviimise eest Piibel Köögis toimikonna liikmeid Kristel Engmanit, Kaie Jaanistet, Kalle ja Sirje Jätsat, Kaire Klesmenti, Angeliina Schwindti ja Maria Straussi. Suure panuse tööd ja aega ohverdasid toimikonna liikmete pered: Martin, Mark Marcel ja Marlene Schwindt; Alari, Uku Emil ja Ekke Oskar Engman; Tarmo Engman; Kadri Aasmaa ja Urve Aasmaa; Rahel Strauss, Lia Salumäe Tiit Salumäe juunior, Tiiu Voort ja Madis Kütt.

Mart Salumäe

Hetk pärast kohviku avamist.

Kohe algab kontsert.

Duo Näkken. Laulab Marion Selgall ja nuppviiulil saadab Frida F. Ingesdatter.

Linnapea Urmas Sukles ja abilinnapea Tõnu Parbus vestlemas Lia Salumäega.

Piibel Kõõgis kokaraamat läks ka hästi kaubaks.

Tuulevaiksemal ja sajuta hetkel oli ka kirikuaiaas mõnus laua taga istuda.

Mõnus vestlusring Jaani kiriku lugemisnurgas.

Aramea pajaroog maitses hästi.

Piiskop Ove Sander (keskel) koos abikaasa Liinaga (ees vasakul) vestlemas Kristel Engmani (vasakul) ja Kaie Jaanistega (paremal).

Kohe avatakse tornikohvik.

Esimesed julged on müürikäigust üles jõudnud ja tornikambris istet võtnud.

Tornis pakuti paradiisiaia õunakooki (paremal), suupisteid ja jooke.

Ekke ootas oreilirõdul, et olla kohe valmis tornikambris uute suupistetega varustama. Lisaks kõigele muule täitis ta ka võtmete haldaja olulist rolli, et suures saginas ükski võti kaotsi ei läheks.

Esimese kohvikupäeva lõpetas toimkonna hilisõhtune lõõgastushetk tornikambris.

Maaailma parimaid kooke tehakse Haapsalus, aga Haapsalu parimaid valmistab Angeliina.

Vaimuliku hommikused toimetused kirikukohviku pühapäeval.

Kohvilauas kohtumine enne jumalateenistust.

Kogudus on kogunenud jumalateenistuseks. Jaani kirikus kõlas koguduse ühine laul eriti hästi.

Ajalooliste fotode ja slaididega illustreeritud jutluse pealkirjaks oli „Pastoraadi köögis”.

*Kirikus lähtub kõik – ka kirikukohvik – ikka altariilt.
Fotod: Heino Kahem ja Mart Salumäe*

SÜNNIPÄEVAD SEPTEMBRIS

1. september	Priit Karjus	60
2. september	Helena Tammo	
4. september	Aina Aasna	
5. september	Sandra Tann	
	Kete Erik	
	Kadri Markus	
7. september	Teno Ilves	
	Orlando Oorn	
	Teele Sähk	
8. september	Lisandra Maide	
9. september	Getter Reiser	
	Tiia-Mall Meister	85
10. september	Linda Küla	
11. september	Mari Bergmann	
	Karel Saarkopli	
12. september	Valentina Lehtsaar	89
13. september	Viive Marleen	
	Saara Salumäe	
	Tuule Ojasoo	10
15. september	Norbert Kaareste	
16. september	Katri Tarlap	
	Sander Sähk	
17. september	Sigrid Onna	98
18. september	Egon Eelvec	
19. september	Madis Kütt (jun)	
20. september	Lea Siirak	87
	Kati Holm	
23. september	Kaarel Kaasik	35
	Hugo Barndök	
	Linda Liisbet Prümmel	
24. september	Mari Kuli	
25. september	Eduard Vaino	65
26. september	Ken-Martin Lepp	
27. september	Eve Aser	82
	Sulev Saareväli	
	Siim Parts	
28. september	Laine Truuver-Sarrapik	
29. september	Kristjan Mihkel Kollom	20
	Martin Oliver Kollom	20
30. september	Olga Salin	92

**PALJU ÕNNE JA ROHKET ÕNNISTUST
SÜNNIPÄEVALASTELE!**

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS

Kantselei 473 7166, Kooli 6, 90501 Haapsalu
Õpetaja 5346 7922
E-post haapsalu@eelk.ee
Koduleht haapsalu.eelk.ee
Facebook facebook.com/Haapsalukirik
Pangakonto EE811010602003965006 (SEB), EE442200001120274032 (Swedbank),
EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS
Registrikood 80210533

Koguduse kantselei avatud kolmapäeval ja reedel kell 10–14.

Kohtumine koguduse õpetajaga palume varem kokku leppida.

Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Palume teie abi, et infokirja saaksid võimalikult paljud huvilised. Teatage soovijate e-posti aadressid koguduse kantseleisse. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja ettepanekuid, millest Johannese Sõnumites lugeda soovitakse.

Jaani kirik 14. septembrini avatud reedeti kell 11–14, laupäeviti kell 11–17 ja pühapäeviti kell 13–16.

Toomkirik avatud iga päev kell 10–18, sissepääs piiskopilinnuse muuseumi kaudu. Teelistele avatud pühapäeviti kell 10–12.30.

Koguduse külalistele on kirikud avatud ettetellimisel.

EELK tegemistest saab lugeda e-kirik.eelk.ee, eelk.ee ja www.eestikirik.ee.

TOIMETUS

Mart Salumäe	mart.salumae@eelk.ee , 5346 7922
Tiit Salumäe	tsalumae@yahoo.com
Kristel Engman	engmankristel@gmail.com
Lia Salumäe	salumae.lia@gmail.com
Maria Strauss	mariastrauss@gmx.de
Andra Kirna	andra@kirna.eu
Sirje Jätsa	sirjejatsa2@gmail.com
Teno Ilves	teno.ilves@gmail.com
Anne Vooremaa	annevooremaa933@gmail.com
Heli Tammik	vanakarul1@gmail.com

Koguduse häälekandja ilmub alates septembrist 2008.

Issand, Sina tead, et kõik me soovime maa peale rahu!